

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 26. Україна у Другій світовій війні та повоєнний період. Десталінізація. Дисидентський рух. Криза радянської системи

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Урок охоплює великий період: від Другої світової війни до кризи СРСР. Україна пережила окупацію, величезні втрати, повоєнну відбудову, нові репресії, часткову лібералізацію, дисидентський рух і застій радянської системи.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
Україна у Другій світовій війні; окупаційний режим і рухи опору; післявоєнна відбудова та репресії; десталінізація і шістдесятники.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1939-1945	Друга світова війна.
1941-1944	нацистська окупація України.
1946-1947	повоєнний голод.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Україна у другій світовій війні	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Окупаційний режим і рухи опору	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Післявоєнна відбудова та репресії	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Десталінізація і шістдесятники	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Дисиденти і криза радянського ладу	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Україна у Другій світовій війні та повоєнний період. Десталінізація. Дисидентський рух. Криза радянської системи» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Окупаційний режим	допомагає точно пояснити явище: система влади загарбників на захопленій території.
Десталінізація	допомагає точно пояснити явище: часткове засудження сталінізму і пом'якшення режиму після смерті Сталіна.
Шістдесятники	допомагає точно пояснити явище: покоління української інтелігенції 1960-х рр.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: україна у другій світовій війні та повоєнний період. десталінізація. дисидентський рух. криза радянської системи.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Україна у другій світовій війні	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Окупаційний режим і рухи опору	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Післявоєнна відбудова та репресії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Десталінізація і шістдесятники	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Друга світова війна	Україна стала одним із головних театрів бойових дій і зазнала величезних людських втрат.
Окупація	Нацистський режим проводив терор, Голокост, примусову працю, грабунок ресурсів.
Повоєнний період	Відбудова поєднувалася з репресіями, голодом 1946-1947 рр. і радянізацією Заходу.
Десталінізація	Після 1953 р. частково послабили терор, але основи радянської системи збереглися.
Дисиденти	Правозахисники й національно свідомі інтелігенція боролися словом, самвидавом і моральним опором.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Україна у другій світовій війні	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Окупаційний режим і рухи опору	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Післявоєнна відбудова та репресії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Десталінізація і шістдесятники	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Дисиденти і криза радянського ладу	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Роман Шухевич	головнокомандувач УПА.
Сидір Ковпак	командир радянських партизанів.
Микита Хрущов	пов'язаний із десталінізацією.
Левко Лук'яненко	дисидент і правозахисник.
Василь Стус	поет, символ опору радянському режиму.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Окупаційний режим	система влади загарбників на захопленій території.
Десталінізація	часткове засудження сталінізму і пом'якшення режиму після смерті Сталіна.
Шістдесятники	покоління української інтелігенції 1960-х рр.
Дисиденти	інакодумці, що відкрито або напівлегально критикували радянський лад.

Поняття	Як використати у відповіді
Окупаційний режим	Скажіть: «Окупаційний режим - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Десталінізація	Скажіть: «Десталінізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Шістдесятники	Скажіть: «Шістдесятники - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Дисиденти	Скажіть: «Дисиденти - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1939-1945	Друга світова війна.
1941-1944	нацистська окупація України.
1946-1947	повоєнний голод.
1956	XX з'їзд КПРС і початок десталінізації.
1976	створення Української Гельсінської групи.

Хронологічна стрічка

1939-1945 → 1941-1944 → 1946-1947 → 1956 → 1976

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Друга світова війна	ключові дії та суперечності	історичний результат
Окупація	ключові дії та суперечності	історичний результат
Повоєнний період	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Урок охоплює великий період: від Другої світової війни до кризи СРСР.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Україна у Другій світовій війні та повоєнний період. Десталінізація. Дисидентський рух. Криза радянської системи» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.